

Tiesiskās apziņas ietekme uz tiesas spriešanu tiesiskā valstī

The Impact of Judicial Consciousness on Judging in the State of Law

Rada Matjušina

LU Juridiskā fakultāte

Tiesību teorijas un vēstures katedras doktorante

E-pasts: Rada.Matjusina@rmbirojs.lv, tālrunis: 29696866

Raksts ir veltīts jēdziena “objektivitāte” satura atklāšanai saistībā ar subjektīvo kategoriju – tiesisko apziņu. Autore meklē objektivitātes vietu tiesiskajā apziņā un noskaidro šo divu kategoriju mijiedarbību, kā arī noskaidro to ietekmi uz taisnīgas tiesas spriešanu, pētot dažādu zinātnieku atziņas. Tieši tiesiskās apziņas izpēte ļauj izziņāt tiesas objektivitātes izpratnes īpatnības.

Atslēgvārdi: tiesiskā apziņa, tiesas objektivitāte, taisnīgums.

Keywords: *legal consciousness, impartiality, justice.*

Satura rādītājs

levads	272
1. Tiesiskās apziņas izpratne pirmsākumos	273
2. Tiesiskās apziņas kā subjektīvas kategorijas ietekme uz objektivitāti	275
Kopsavilkums	276
Izmantoto avotu saraksts	277
Atsauces un piezīmes	278
Summary	279

levads

Mūsdienu zinātne tiecas izziņāt cilvēku kā vēsturiskā procesa subjektu, tādēļ arī vērojama lielāka interese par cilvēka galveno īpašību – apziņu. Filosofija šo jautājumu pārsvarā pētījusi tikai vispārīgi (kā esamības un apziņas mijiedarbību), bet “psiholoģija pēdējo desmit gadu laikā vispār aizmirs par apziņas problēmas pastāvēšanu”.¹ Kaut arī tiesību zinātne pievērš uzmanību tiesiskās apziņas izpētei, jāteic, ka šādu pētījumu Latvijā nav daudz. Apziņas kategorijas atklāšana ir sarežģīts uzdevums, jo apziņa ir kaut kas neaptverams un nesaredzams. Līdz ar to apgrūtināta kļūst arī tiesiskās apziņas izpēte, kas ietekmē arī tiesisko regulēšanas mehānismu izveidi, apgrūtināta tiesisko attiecību novērtēšanas metodoloģijas izveidi utt.

Tiesiskajai apziņai nav patstāvīga un stabila skaidrojuma, jo atkarībā no konkrētā laika, kurā dzīvo cilvēki, un atkarībā no konkrētās telpas tiesiskā apziņa mainās, attīstās, kļūst pretrunīga. Neskatoties uz to, tiesiskās apziņas skaidrojumam

pievēršas gandrīz katrs tiesību zinātnieks un katra tiesību skola, mēģinot koncentrēties uz tādiem tiesību aspektiem, kas nav saistīti ar likumu. “Tiesiskā apziņa ir tieši tāds jēdziens, kāds tiek izmantots, lai pasvītrotu veidu, kā formāli tiesību institūti un ikdienas sociālās attiecības šķērso un daļa izziņas iespējas.”²

Autores pētījuma pamatā ir tiesiskās apziņas un tiesas objektivitātes kategoriju analīze. Tajā tiek izvirzīts jautājums par to, vai tiesiskā apziņa var pastāvēt līdzās tiesas objektivitātei, jo atbilstoši jēdziena skaidrojumam tiesiskā apziņa ir jūtu, uzskatu, ideju u. c. sastāvdaļu kopums, kas pauž cilvēku attieksmi pret esošām un vēlamām tiesībām, likumdošanu, likumību, tiesvedību utt.³ Proti, tiesiskā apziņa tiek definēta kā kategorija, kuras pamatā ir subjektīva attieksme jeb subjektīvā tiesisko parādību uztveršana, savukārt tiesas objektivitāte nodrošina domāšanas procesu ārpus apziņas, kas vērsta uz objekta izziņāšanu un kas izslēdz subjektīvo jūtu izpausmi.

Piemēram, Civilprocesa likuma 97. panta pirmā daļa noteic, ka tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem. Proti, tiesību norma noteic, ka tiesa vienlaikus ir gan objektīva, gan arī vadās no tiesiskās apziņas, kam vispārzināmi piemīt subjektīvais raksturs. Tādēļ raksta mērķis ir atrast objektivitātes vietu tiesiskajā apziņā un noskaidrot šo divu kategoriju mijiedarbību, kā arī noskaidrot to ietekmi uz taisnīgas tiesas spriešanu, pētot dažādu zinātnieku atziņas. Tieši tiesiskās apziņas izpēte ļauj izziņāt tiesas objektivitātes izpratnes īpatnības.

1. Tiesiskās apziņas izpratne pirmsākumos

Tiesiskās apziņas izpratni var apskatīt laikā un telpā. Kā atzīts mūsdienu tiesību teorijā, tiesiskā apziņa ir jūtu, uzskatu, ideju kopums, kas pauž cilvēku attieksmi pret esošām un vēlamām tiesībām, likumdošanu, likumību, tiesvedību utt., viņu priekšstatus par tiesiski pamatoto un nepamatoto, kā arī – kopums, kas ir saistīts ar viņu tiesībām un pienākumiem – to apzināšanos un realizāciju.⁴ Tomēr tā nav vienīgā tiesiskās apziņas definīcija, jo tiesiskās apziņas saturu ir atklājuši daudzi tiesību zinātnieki,⁵ tai skaitā arī Latvijas tiesību zinātnieki.⁶

Kopš XIX gadsimta, kad nostiprinājās ideja par cilvēka tiesību aizsardzību, par visu tiesību galamērķi kļuva tiesiskās apziņas sasniegšana.⁷ Piemēram, krievu zinātnieks, XX gadsimta tiesību filozofs I. A. Iļjins ir atklājis tiesiskās apziņas jēdzienu šādi: “Tā, pirmkārt, ir brīvība uz tiesību mērķi, un tādēļ arī tiesību brīvība.”⁸

I. A. Iļjins pētīja tiesisko apziņu un secināja, ka mācība par tiesisko apziņu nav pamatota nedz ar vēsturisko indukciju, kas mehāniski reģistrē jebkuru “tiesisko apziņu” un kas izdala visiem kopīgās iezīmes, nedz ar dedukciju. Tiesību filosofija, tāpat kā visa filosofija, virzās, pateicoties sistēmiskai intuīcijai, kas vērsta uz objektīvi pastāvošo priekšmetu. Lai aprakstītu normālās tiesiskās apziņas struktūru un pareizi nostiprinātu tās saturu, tiesisko apziņu ir nepieciešams veidot pašam sevī. Tas nozīmē, ka tiesību piemērotājam ir jāorganizē savas domāšanas, jušanas un vēlmju vēršanās pie vienota tiesību un valsts mērķa. Šādi tiesību piemērotājs izvirza sev mērķi tiekties pēc objektīvi labākas cilvēku dzīves kārtības, tas ir, pēc tiesībām, kas ir labākas pēc satura, un pēc valsts, kas ir labāka pēc formas. Ar domām, jūtām un gribu tiecoties uz šo mērķi un labāko dzīves kārtību, tiesību piemērotājs izprot normālās tiesiskās apziņas priekšmetisko saturu un izstrādā savā dvēselē tās garīgi pareizu “aktu”.⁹

I. A. Iljins arī paskaidro, ka tiesiskās apziņas izpēte ir realizējama, tikai koncentrējot uzmanību, jūtas un gribu uz objektīvi labāko. Tas nozīmē, ka veselīga tiesiskā apziņa ir ne tikai izpētes priekšmets, bet arī izziņas līdzeklis. Proti, tiesisko apziņu var izziņāt, tikai meklējot to sevī, audzinot, stiprinot un padziļinot to dzīves pārbaudījumos. Normālas tiesiskās apziņas pamats ir dots katram gara gribas veidā, kas veicina tiesību un tiesību nepieciešamības sajūtu un tiesību cieņu.

Atklāt apziņas kā tiesību kategorijas saturu, tai skaitā arī individuālās tiesiskās apziņas jēdzienu, ir iespējams, aplūkojot vispirms antīko filosofu idejas. Tiesiskā apziņa radās cilvēces attīstības pirmsākumos kopā ar valsts attīstību un attīstījās kopā ar to. Šodienas tiesisko sistēmu avoti ir Senās Grieķijas, Romas, Seno Austrumu, Indijas un Ķīnas tiesiskā domāšana un juridiskā prakse.

Antīkajā pasaulē precīzu zināšanu vai attīstītu ideju par apziņu bija ļoti maz, toreiz nelietoja vārdu "apziņa", jo visbiežāk runāja par dvēseli. Ilgu laiku uzskatīja, ka cilvēka organismā darbojas kaut kāds pārdabisks spēks – dvēsele, kura ir viņa domu, jūtu un vēlēšanos nesēja un cēlonis.¹⁰ Pētnieki atzīmē, ka pirmatnējā cilvēka tiesiskā apziņa vēl neizveidojās kā atsevišķa sabiedriskās apziņas joma, bet tā daudzējādā ziņā pamatojās uz reliģisko apziņu.¹¹

Protams, nevar apgalvot, ka antīkie domātāji izmantoja vārdus "tiesiskā apziņa" tādā nozīmē, kādā mēs to saprotam tagad, vēl jo vairāk šāds jēdziens vispār nebija ietverts viņu darbos. Tomēr jāsecina, ka virkne tā laika ideju, kas saista cilvēka apziņu un tiesības, norāda arī uz šīs idejas attīstību, jo tieši tad cilvēki aizdomājās par tikumību, taisnību, to ietekmi uz apziņu un uz likumiem kopumā.

Tieši antīko domātāju idejas visvairāk atbilst mūsdienu izpratnei par tiesisko apziņu, jo antīko laiku filosofi vērtēja daudz uzmanības likumiem kā sabiedrības regulēšanas līdzeklim, piešķirot likumam īpašu lomu, kas nosaka optimālo valsts iekārtu. Piemēram, Platons savā darbā "Likumi" uzsver, ka "cilvēkiem ir nepieciešams noteikt likumus un dzīvot pēc likumiem, pretējā gadījumā viņi ne ar ko neatšķirsies no savvaļas dzīvniekiem".¹²

Aristoteļa mācībā bieži konstatējamas pretrunas ar Platona mācību. Platons apgalvo, ka cilvēks ārpus likuma var būt gan augstāks, gan zemāks par cilvēku tā parastajā izpratnē, savukārt Aristotelis savā darbā "Politika" kategoriski apgalvo, ka "cilvēks, kas dzīvo ārpus likuma un tiesībām, ir vissliktākais no visiem".¹³ Proti, tiesiskā apziņa ir cilvēka atšķirības iezīme, kas padara to labāku.

Aristotelis atzīmē, ka cilvēka apziņa ir pretrunīga, un pretrunīga ir cilvēka attieksme pret likumu un taisnīgumu. "Daži, balstoties, kā viņi domā, uz taisnīguma principu (jo likums ir kaut kas taisnīgs), uzskata, ka verdzība kara rezultātā ir taisnīga, bet tajā pašā laikā to noliedz."¹⁴ Tiesiskajā apziņā ir pretrunas, to nevar nebūt. Tomēr Aristotelis pasvītro īpašu neprecizitāti šajos uzskatos, kas rada to pretrunīgumu. Tas redzams viņa piemērā par kara verdzību. Aristotelis izvirza ideju, ka likums formulē tiesiskās apziņas robežas, kas atbild par pareizu un taisnīgu lēmumu pieņemšanu.

Savos darbos Aristotelis analizē tādu kategoriju kā tiesisku spriešanu, kas sevī ietver gan taisnīgumu, gan paklausību likumam. Tiesisks cilvēks rīkojas likumīgi un taisnīgi, tātad tam ir augstāka tiesiskās apziņas pakāpe.¹⁵

Antīko laiku filosofi izvirza tādas tēzes, kuras šodien izmanto mūsdienu zinātne. Uzskati par tiesiskās apziņas veidošanos, tās ietekmi uz tiesībām, likumu ietekmi uz apziņu, tiesiskās apziņas deformācija – visi šie jautājumi tiek pētīti arī šodien. Protams, Platons un Aristotelis neizmanto jēdzienu "tiesiskā apziņa", jo viņi neredz tiešu saikni starp cilvēka apziņu un likumu, visdrīzāk viņu darbos ir saskatāmas idejas, kas kopumā aptver sabiedrisko apziņu.

2. Tiesiskās apziņas kā subjektīvas kategorijas ietekme uz objektivitāti

Lai izzinātu tiesiskās apziņas attiecības ar objektivitāti, ir nepieciešams definēt abus jēdzienus, kā arī apskatīt subjektivitātes izpausmi tiesiskajā apziņā. Plašākā nozīmē objektīvais nozīmē to, kas eksistē ārpus apziņas, neatkarīgi no apziņas. Proti, savā ziņā objektīvais tiek pretstatīts apziņai.

Tiesību teorijā tiek skaidrots, ka apziņa ir subjektīvā izpratne par objektīvām parādībām, un taisnības apziņa ir izpratne par taisnību, bet ne pati taisnība.¹⁶ Līdzīgi, pieturoties pie minētās loģikas, var sacīt, ka tiesiskā apziņa ir izpratne par tiesību objektīvajām parādībām.

Arī prof. V. Jakubaņecs saista tiesisko apziņu ar subjektīvām kategorijām – jūtām, uzskatiem, idejām un citām sastāvdaļām, kas pauž cilvēku attieksmi pret esošām un vēlamām tiesībām, likumdošanu, likumību, tiesvedību utt.¹⁷

Tiesību zinātnē tiesiskā apziņa tiek sadalīta piecos sektoros, kas nosaka tās saturu. Proti, tiesiskā apziņa sastāv no cilvēka spējām, kas dod pirmatnējo informāciju par subjektu, no objektu un tiesiskās realitātes procesiem, no loģikas, kas racionalizē un formalizē domāšanas procesu, no vērtību racionalizācijas un no tiesiskās bezapziņas.¹⁸ Vienā no šiem sektoriem ietilpst arī cilvēka subjektīvie psiholoģiskie pārdzīvojumi, ko nosaka esamība. Šajā sektorā tiesību zinātnieks I. A. Iljins iedalījis tiesiskās jūtas, emocijas un stiprus pārdzīvojumus, stresus un citus psiholoģiskos stāvokļus, ko cilvēka “Es” praktiski nespēj kontrolēt. Kā norāda I. A. Iljins, tiesiskajā apziņā ir iespējami pretrunīgi impulsi, vērtējot vienu un to pašu subjektu vai tiesību objektu. Cilvēki ir tendēti subjektīvi pārdzīvot, primitīvi domāt un tiesiskajām parādībām piešķirt viennozīmīgu vērtējumu, ko bez jebkādiem iemesliem var ātri mainīt uz pretējo.

Apskatot I. A. Iljina izvirzīto teoriju par tiesisko apziņu, jāsecina, ka to nosaka subjektīvais viedoklis un subjektīvā parādību uztvere, jo tiesiskā apziņa balstās uz cilvēka jūtām un pārdzīvojumiem.

Protams, šāda tiesiskās apziņas izpratne nav uzskatāma par nepareizu, jo tā pamatā balstās uz psiholoģijas atziņām. Tomēr tiesībās šāda vienkāršota tiesiskās apziņas izpratne nav pietiekama, jo tiesiskā apziņa, pirmkārt, ir tieši tiesību apziņa, nevis tīras emocijas, jūtas, instinkts utt.

Kā pareizi atzīmējis prof. D. Kerimovs, tiesiskās apziņas saprātīgs raksturs nav jāsaprot tā, ka cilvēku jūtām un nodomiem nav nekādas nozīmes tiesiskajā dzīvē. Šīs jūtas un nodomi tiesiskajā dzīvē būs vienmēr, bet tiesībās tām būs nozīme tikai tad, kad tās būs apzinātas, saprātīgi noskaidrotas ar prātu. Tiesiskā apziņa (kā visa apziņa) veido jūtu un vēlmju sfēru, bet nekļūst par pašām jūtām un vēlmēm, jo tiesiskā apziņa vienmēr paliek par kaut ko apzinātu un saprātīgu.¹⁹

Proti, tiesiskā apziņa pēc savas būtības tieši apzinās tiesības, nevis emocijas, jūtas vai instinktu.

Tādējādi ir pamats secināt, ka tiesiskā apziņa kā subjektīvā kategorija tomēr tiek nosacīta ar tiesībām, ar tiesiskumu, tā nevar pastāvēt nekontrolējamā jūtu izpausmes veidā. Tiesiskā apziņa ir individuālā tiesību uztvere un novērtējums, bet tikai tiesību, taisnīguma, vienlīdzības utt. vērtību ietvaros.

Tiesiskā apziņa parasti attiecas uz sociālajām parādībām mikro līmenī, īpaši attiecas uz veidu, kā personas interpretē un uztver tiesību jēdzienu un nozīmes.²⁰

Tiesiskā apziņa tādējādi atrodas tiešā sakarībā ar cilvēka intelektuālo līmeni, jo intelekts, it īpaši tiesībās, nosaka dzīves pozīciju, domāšanas kultūru, sociālo aktivitāti, attieksmi pret tiesībām utt.

Kā iepriekš minēts, jau Aristotelis izvirzīja ideju par to, ka likums formulē tiesiskās apziņas robežas, kas atbild par pareizu un taisnīgu lēmumu pieņemšanu.

Šādu viedokli pamato arī prof. L. Petražicka atziņas par apziņu, jūtām un emocijām. Ja prātam vai intelektam ir objektīva, pareizāk sakot, objektivējoša daba, jo tie mums dod tēlu no kaut kā objektīva, tad jūtām ir tīri subjektīva daba, tās neattēlo mums neko objektīvu.²¹ L. Petražickis salīdzina ne tikai jūtu un prāta attiecības, bet pievērš uzmanību arī gribai, sakot, ka prāts sniedz objektīvu priekšmetu un parādību tēlus, jūtas novērtē šos priekšmetus un parādības, savukārt gribu valdošā psiholoģija uzskata par aktīvu iejaukšanos par labu tam, ko jūtas atzinušas par derīgu, un pret to, ko tās novērtējušas par kaitīgu.²²

Ņemot vērā minētās atziņas, ir pamats secināt, ka tiesiskā apziņa atšķiras no individuālās cilvēka ikdienas apziņas ar to, ka tiesiskā apziņa ir nosacīta ar tiesību un tiesisko parādību uztveršanu, tādējādi tiesiskā apziņa nevar būt pakļauta tīrām emocijām vai nekontrolējamām jūtām, jo šādu apziņu ierobežo sabiedrībā pastāvošā izpratne par tiesībām un šo tiesību uztvere. Kā pareizi atzinis V. Jakubaņecs, individuālā tiesiskā apziņa veidojas no sabiedriskās apziņas,²³ tātad no sabiedrības tiesiskās apziņas, no valdošiem sabiedrības uzskatiem par tiesībām, no esošajām jūtām pret tiesībām un tiesiskajām parādībām.

Tiesības ir nošķirtas no atsevišķu indivīdu apziņas un veidojas samērā neatkarīgi no apziņas. Tiesību esamība un darbība ir nesaraujami saistīta ar sabiedrisko apziņu, kas veidojas no gribas attiecībām.²⁴

Kopsavilkums

1. Tiesas objektivitāte un tiesiskā apziņa nav jāpretstata viena otrai. Ideja par tiesas objektivitātes saistību ar dvēseles stāvokli pastāv tieši tiesiskajā apziņā. Tiesai jābūt objektīvai nevis sabiedrības dēļ, nevis personīgo baiļu vai jūtu iespaidā, jo tiesas objektivitāte, pirmkārt, ir personas īpašība, dvēseles stāvoklis.
2. Tiesiskā apziņa nav tikai tiesību piemērotāja izpratne par tiesībām vai tiesisko parādību subjektīvā uztvere, jo tiesiskā apziņa atspoguļo tiesību piemērotāja pareizu sabiedrībā valdošo tiesisko parādību izpratni. Tiesiskā apziņa veidojas tikai no sabiedriskās apziņas, tādējādi individuāla tiesiskā apziņa (tiesību piemērotāja individuālā tiesiskā apziņa) nav patvaļīga jūtu vai uzskatu izpausme, bet koncentrēta un loģiska sabiedrībā pastāvošo uzskatu individualizēta atspoguļošana. Proti, individuālā tiesiskā apziņa veidojas sabiedrības realitātē, pamatojoties uz jau esošajām juridiskajām kategorijām par sabiedrības tiesībām un pienākumiem. Tas viss kopā prasa analīzi un vērtēšanu.
3. Tiesiskā apziņa ne tikai uztver, bet arī realizē dzīves īstenību caur taisnību un brīvību. Tiesiskā apziņa nosaka robežas starp tiesisku un prettiesisku, tādēļ tieši tiesiskajai apziņai piemīt formāls un noteikts raksturs, jo sākotnēji tiesiskā apziņa ir vērsta uz cilvēktiesību īstenošanu.
4. Tiesiskā apziņa nav un nevar būt pretrunā ar tiesisko objektivitāti, jo abas šīs tiesiskās kategorijas papildina viena otru taisnīgas tiesas spriešanas procesā. Abas kategorijas pamatā tiecas uz taisnīguma sasniegšanu. Tiesiskā apziņa aptver tiesisko parādību uztveri, savukārt tiesas objektivitāte regulē ārējo faktoru ietekmi uz tiesību piemērotāju.
5. Tiesiskā apziņa nav tīrais un nekontrolējamais subjektīvais kritērijs, jo jūtas, kas ir apziņas pamatā, nav emociju izpausme. Tiesiskā apziņa veidojas no

objektīvo parādību uztveres. Tiesai nevar izvirzīt prasību būt objektīvai objektivitātes plašākajā nozīmē – ārpus apziņas, neatkarīgi no apziņas, jo tiesību piemērotāja domāšanas pamatā ir nevis emocijas, bet konkrēta objektīva parādību uztvere, ko dēvē par jūtām.

Izmantoto avotu saraksts

1. Bitāns, A. Tiesas ieskaits un svarīgi iemesli civiltiesisku strīdu izskatīšanā. *Latvijas Universitātes Raksti. Juridiskā zinātne*, 2004, 667. sēj., 148. lpp. ISBN 9984-770-06-0.
2. Blūzma, V. Latvijas konstitucionālo tiesību vēstures teorētiskās problēmas. *Jurista Vārds*, Nr. 22 (527), 2008. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=DOC&id=176472> [skatīts 22.12.2012.].
3. Concept „Legal consciousness”. In: *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, Vol. 12. New York: Elsevier, Pergamon Press, 2001, p. 18181. ISBN 0-08-043076-7.
4. Jakubaņecs, V. Tiesiskā apziņa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 288 lpp.
5. Muižnieks, J. Tiesiskās apziņas deformācija un tiesiskais nihilisms Latvijas postsociālistiskās sabiedrības kontekstā. Pieejams: <http://www.sta-edu.lv/conf2008/sekcija1/1-2.htm> [skatīts 22.12.2012.].
6. Osipova, S. Latvijas tautas tiesiskā apziņa un Latvijas valsts. *Jurista Vārds*, Nr. 52 (751), 2012. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=253373> [skatīts 22.12.2012.].
7. Petražickis, L. Tiesību un valsts teorija sakarā ar mācību par morāli (uz emocionālās psiholoģijas pamatiem). Pamata vilcienos saīsināti atstāstījies, līdz ar komentāriem Kārlis Ducmans. Rīga: Augusta Golta apgāds, 1931, 356 lpp.
8. Robert Schopp, R., Willborn, S. L. *Social Consciousness in Legal Decision Making: Psychological Perspectives*, Springer, 2007, p. 298. ISBN 0387462171.
9. Roscoe, P. *An Introduction to the Philosophie of Law*. New Haven, London: Yale University Press, 1954, p. 201. ISBN 0300001886.
10. Whitehead, J. E. Legal Language, Judicial Consciousness, and the Rule of Law. In: Paper presented at the annual meeting of the The Law and Society Association, Renaissance Hotel, Chicago, Pieejams: http://www.allacademic.com/meta/p116891_index.html [skatīts 12.11.2012.].
11. Алексеев, С. С. Объективное в праве. В кн. *Правоведение*, 1971, Nr. 1, с. 118.
12. Античные риторики. Москва: 1978. 113б 30. В кн. Батиев, Л. В. *Закон и право в философии Аристотеля*. Правоведение, 2004, Nr. 3., с. 178. Pieejams: <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1191544> [skatīts 12.12.2012.].
13. Аристотель. *Сочинения*. Том 4. Москва: Мысль, 1983, с. 830.
14. Велихов, Е. П., Зинченко В. П., Лекторский, В. А. Сознание: опыт междисциплинарного подхода. *Вопросы философии*, 1988, Nr. 11. с. 30.
15. Высоких, Ю. В. К вопросу о первоисточниках правосознания. *Социум и власть*, Nr. 1(13), 2007, с. 60.
16. Гуляихин, В. Н. Структурно-функциональные особенности различных состояний правосознания человека. *Вопросы права и политики*, Nr. 2, 2012, с. 163. Pieejams: http://www.e-notabene.ru/lr/article_153.html [skatīts 12.11.2012.].
17. Иванов, А. В. Мир сознания. Барнаул: 2000, с. 240. В кн. Гуляихин, В. Н. Структурно-функциональные особенности различных состояний правосознания человека. *Вопросы права и политики*, Nr. 2, 2012, с. 163. Pieejams: http://www.e-notabene.ru/lr/article_153.html#7 [skatīts 15.12.2012.].
18. Ильин, И. А. *О Собрание сочинений в 10 томах*. Том 4, Москва, 1994. Pieejams: <http://www.guter.info/bogoslov>.
19. Ильин, И. А. *Философия права. Нравственная философия*. Сочинения в 2 томах. Том 1. Москва, 1993, с. 503.
20. Керимов, Д. А. *Проблемы общей теории государства и права*. Москва: Современный Гуманитарный Университет, 2000, с. 178.
21. Платон. *Сочинения в четырех томах*. Том 3, часть 2. Под общ. ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса; Пер. с древнегреч. Санкт-Петербург: Издательство Олега Абышко, 2007, с. 731.

Atsauces un piezīmes

1. Велихов, Е. П., Зинченко В. П., Лекторский, В. А. Сознание: опыт междисциплинарного подхода. *Вопросы философии*, 1988, Nr. 11. с. 10.
2. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, Vol 12. New York: Elsevier, Pergamon Press, 2001, p. 8624.

3. *Jakubaņecs, V.* Tiesiskā apziņa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 9. lpp.
4. Turpat.
5. *Piemēgam, Высоких, Ю. В.* К вопросу о первоисточниках правосознания. *Социум и власть*, Nr. 1(13), 2007, с. 58–60; *Гуляхин, В. Н.* Структурно-функциональные особенности различных состояний правосознания человека. *Вопросы права и политики*, Nr. 2, 2012, с. 90–116. Pieejams: http://www.e-notabene.ru/lr/article_153.html [skatīts 12.11.2012.]; *Алексеев, С. С.* Объективное в праве. В кн. *Правоведение*, 1971, Nr. 1, с. 112–118; *Robert Schopp, R., Willborn, S. L.* Social Consciousness in Legal Decision Making: Psychological Perspectives, Springer, 2007, p. 298; *Whitehead, J. E.* Legal Language, Judicial Consciousness, and the Rule of Law. Paper presented at the annual meeting of the The Law and Society Association, Renaissance Hotel, Chicago, Pieejams: http://www.allacademic.com/meta/p116891_index.html [skatīts 12.11.2012.].
6. *Piemēgam, Osipova, S.* Latvijas tautas tiesiskā apziņa un Latvijas valsts. *Jurista Vārds*, Nr. 52 (751), 2012; *Blūzma, V.* Latvijas konstitucionālo tiesību vēstures teorētiskās problēmas. *Jurista Vārds*, Nr. 22 (527), 2008. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=DOC&id=176472> [skatīts 22.12.2012.]. *Muižnieks, J.* Tiesiskās apziņas deformācija un tiesiskais nihilisms Latvijas postsociālistiskās sabiedrības kontekstā, Rēzekne, 2008. Pieejams: <http://www.sta-edu.lv/conf2008/sekcija1/1-2.htm> [skatīts 22.12.2012.].
7. *Roscoe, P.* An Introduction to the Philosophie of Law. New Haven, London: Yale University Press, 1954, p. 39.
8. *Ильин, И. А.* Философия права. Нравственная философия. Соч. в 2 т. Т. 1, Москва, 1993. с. 81.
9. *Ильин, И. А.* О сущности правосознания. Собрание сочинений в 10 томах. Том 4, Москва, 1994, с. 67. Pieejams: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Ilin_SyschPrav/index.php [skatīts 22.12.2012.].
10. *Jakubaņecs, V.* Tiesiskā apziņa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 10. lpp.
11. *Blūzma, V.* Latvijas konstitucionālo tiesību vēstures teorētiskās problēmas. *Jurista Vārds*, Nr. 22 (527), 2008. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=DOC&id=176472> [skatīts 22.12.2012.].
12. *Платон.* Сочинения в четырех томах. Том 3, часть 2. Под общ. ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса; Пер. с древнегреч., Санкт-Петербург: Издательство Олега Абышко, 2007, с. 392.
13. *Аристотель* Сочинения: В 4 т. Т. 4. Москва: Мысль, 1983, с. 380.
14. *Ibid.*, с. 385.
15. *Piemēgam,* Античные риторик. Москва, 1978. 1136b 30. В кн. *Батиев, Л. В.* Закон и право в философии Аристотеля. *Правоведение*, 2004, Nr. 3., с. 165 (178) Pieejams: <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1191544> [skatīts 12.12.2012.].
16. *Bitāns, A.* Tiesas ieskaits un svarīgi iemesli civiltiesisku strīdu izskatīšanā. Latvijas Universitātes Raksti, 2004, 667. sēj., 112. lpp.
17. *Jakubaņecs, V.* Tiesiskā apziņa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 9. lpp.
18. *Иванов, А. В.* Мир сознания. Барнаул: 2000, с. 240. В кн. *Гуляхин, В. Н.* Структурно-функциональные особенности различных состояний правосознания человека. *Вопросы права и политики*, Nr. 2, 2012. Pieejams: http://www.e-notabene.ru/lr/article_153.html#7 [skatīts 15.12.2012.].
19. *Керимов, Д. А.* Проблемы общей теории государства и права. Москва: Современный Гуманитарный Университет, 2000, с. 48.
20. International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences, 2001, Vol 12. New York: Elsevier, Pergamon Press, p. 8624.
21. *Petražickis, L.* Tiesību un valsts teorija sakarā ar mācību par morāli (uz emocionālās psiholoģijas pamatiem). Pamata vilcienos saīsināti atstāstījais, līdz ar komentāriem Kārlis Ducmans. Rīga: Augusta Golta apgāds, 1931, 37. lpp.
22. Turpat, 39. lpp.
23. *Jakubaņecs, V.* Tiesiskā apziņa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 167. lpp.
24. *Алексеев, С. С.* Объективное в праве. В кн. *Правоведение*, 1971, Nr. 1, с. 113.

Summary

The article is concerned with interpretation of concept of “objectivity” related to the subjective category – legal consciousness. The author searches the position of objectivity in legal consciousness and ascertains the interaction of these two categories and their impact on fair court judgment, by researching various scientific opinions. Namely, the conclusions made in researching the legal consciousness make it possible to study the

peculiarities of conception of judicial objectivity. The author concludes that legal consciousness is not an absolute and uncontrollable subjective criterion, since feelings, on which the consciousness is based, are not an expression of emotions. Legal consciousness is formed by perceiving objective events, and there cannot be made a requirement to court to be objective within the widest meaning of objectivity, namely, to exist out of consciousness, independent from consciousness, since the way of thinking of applier of legal norms is based on certain objective perception of events named feelings and not on emotions.